

– створення правових засад лобістської діяльності як основної умови існування прозорої та доброчесної системи вираження інтересів у державних органах;

– запровадження в повсякденну діяльність стандартів етичної поведінки посадових осіб, визначення порядку розв’язання конфлікту інтересів тощо.

Запропоновані заходи стануть тією базою, яка надасть можливість розгорнути реальну протидію корупції в Україні, однак лише за умови результативного функціонування реформованої системи як спеціальних органів протидії корупції, так й антикорупційного законодавства.

Конопун Ігор Миколайович, проректор
з навчальної роботи Інституту Служби
зовнішньої розвідки України, доктор
юридичних наук, професор, заслужений
юрист України

ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ КОРУПЦІЇ

Неабияку загрозу національній безпеці становить політична корупція – це корумповані форми політичної боротьби кланів, еліт, партій, груп та окремих осіб за владу, що підриває фундаментальні засади функціонування суспільства й держави.

Політична корупція є засобом захоплення й утримання влади, нейтралізації політичних конкурентів шляхом зовні легітимного, а фактично незаконного заволодіння державними ресурсами для їх використання у власних цілях під майбутні «дивіденди».

Зазначений вид корупції має такі форми: лобізм, протекціонізм, вигідне призначення на державні посади, інвестування комерційних структур за рахунок держбюджету, керівництво комерційними структурами шляхом призначення в них родичів, близьких, створення акціонерних компаній на базі державних підприємств, надання пільг, переваг, винятків із загальних правил для «своїх» фірм і компаній, переведення

держмайна в акціонерні товариства, фіктивне банкрутство, навчання дітей за кордоном за рахунок спонсорів тощо.

Корупція в структурах влади може бути обмежена за допомогою реального розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову. Кожна з гілок влади урівноважує, контролює іншу й у такий спосіб протистоїть зловживанням. У країнах так званого третього світу для політичної системи характерна слабкість законодавчих органів і свавілля виконавчої влади. Проте формальний розподіл влади не може забезпечити ефективного результату.

У Європі високий рівень політичної корупції виявлено в Україні, Польщі та Франції.

Щоб уникнути перетворення українського Парламенту на корупційний партійний клуб, необхідно:

- 1) демонтувати засади корупції, тобто зрощення бізнесу та влади. Має залишитися реальний бізнес, підпорядкований закону;

- 2) дебюрократизувати державну систему;

- 3) забезпечити існування власного (невипадкового) електорату, що не «накачується» технологічно, а формується під впливом суспільних процесів;

- 4) запровадити ценз «суспільної благодійності» (обмеження в праві бути обраним на державні посади осіб, що мають судимість чи адміністративні стягнення у зв'язку з посадовими зловживаннями).

Народ за власний рахунок утримує дві паралельні влади – легітимну й тіньову владу корумпованих організованих угруповань. Так, 70–80 % фірм перебувають під впливом злочинних угруповань і корумпованих чиновників. У зв'язку із цим споживач змушений платити на 20–30 % більше за товари (послуги) для покриття витрат на корупціонерів.

Таким чином, політична корупція є різновидом «верхівкової корупції», причому різновидом найнебезпечнішим. Якщо головним наслідком низової (побутової та ділової) корупції є підвищення ціни за надання публічних послуг, то політична корупція здатна змінювати пріоритети суспільного розвитку (нехтування інтересів країни, гальмування розвитку держави, дестабілізація соціальної та політичної ситуації).

З огляду на вищевикладене, загальний напрям антикорупційної політики можна відобразити у вигляді блоків:

1. Удосконалення виборчого законодавства під час формування представницьких органів влади з метою недопущення «делегування» до влади представників криміналітету, підкупу окремих кандидатів (керівників партій) шляхом: узгодження допустимого розміру виборчих фондів з реальними витратами на виборчі кампанії; надання дозволу формувати виборчі фонди для збирання внесків завчасно, а не в період виборчих кампаній; державний і громадський контроль за дотриманням порядку фінансування виборчих кампаній, виборчого законодавства на всіх етапах; зміцнення гарантій незалежності виборчих комісій за умови одночасного забезпечення прозорості їх діяльності для суспільного контролю.

2. Мінімізування негативних наслідків лобізму.

3. Формування механізму стримування та протидії, підконтрольності (відповідальності) державної влади перед суспільством, прозорість процесу прийняття основних державних рішень (зокрема кадрових).

4. Підвищення ефективності управління через:

а) обґрунтовані критерії для визначення оптимальної структури та чисельності органів виконавчої влади, оскільки за змінами їх структури, статусу й функцій часто стоять корпоративні, а не загальнодержавні інтереси;

б) усунення інституціональних причин для конфлікту інтересів (наприклад, недопущення поєднання в одному органі функції визначення правил, контролю та надання публічних послуг);

в) декомерціалізацію державної та муніципальної діяльності, зокрема шляхом делегування певних публічних соціальних і правових послуг недержавним структурам (цей процес давно триває в нотаріальній діяльності);

г) забезпечення інформаційної прозорості процесу ухвалення рішення органів виконавчої влади (доступ до фінансових документів державних органів недержавних організацій і засобів масової інформації).

5. Зміна принципів державної служби, контроль за майновим станом представників влади: чітке визначення обмежень для осіб, яких обирають і призначають на вищі державні посади; визначення статусу «політичних

призначенців» (помічників, радників президента, прем'єра, міністрів); запровадження обмежень для переходу на роботу після звільнення з державної служби до комерційних організацій, що були колись підконтрольні цій посадовій особі; необхідність ротації службовців, до функцій яких належать безпосередні контакти з населенням і бізнесом; поширення обмежень, установлених для державних службовців, на менеджерів державних підприємств із визначеною часткою державної чи муніципальної власності.

6. Подолання корупційних зв'язків між вищими й нижчими рівнями влади. Так, в Австралії та Новій Зеландії практикують участь приватних структур у конкурсах на одержання підрядів у сфері державних послуг, у США приватні компанії утримують тюрми, збирають податки.

Корж Валентина Павлівна, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

КОРУПЦІЙНІ ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ

Україна – держава з високим рівнем корупції. За даними світових рейтингів, в Україні щороку масштабно й системно корупція поширюється у сфері політики, економіки, на всіх ланках державного управління, у судах, прокуратурі, правоохоронних органах, бізнесових структурах, виборчій системі. Корумпована влада замінює конституційні інститути, надає можливість чиновникам і їхнім покровителям одержувати доходи від корупційної діяльності. Загальна підкупність і продажність державних службовців, політиків, лідерів партій і блоків створює обстановку недовіри громадян до законодавчої, виконавчої, судової гілок влади. Окремі міжнародні експерти, іноземні оглядачі, деякі українські аналітики виборчих кампаній в Україні оцінюють їх як такі, що здійснювали з використанням адміністративного протекціонізму, лобізму, підкупу електорату